

GOSTYŃSKIE RATUSZE

Ratusz (niem. *Rathaus*) – dom rady, reprezentacyjny budynek użyteczności publicznej, tradycyjna siedziba samorządowych władz miejskich. Pojawił się w średniowiecznych miastach wraz ze wzrostem znaczenia rady miejskiej. Mieściła się w nim sala obrad rady, kancelaria miejska, sala sądowa, w piwnicach więzienie, a niekiedy także sala tortur. Przed frontem ratusza umieszczano zazwyczaj pręgierz – miejsce wymierzania kar przestępcom.

Brak jest przekazów o budowie takiego obiektu w nowo lokowanym Gostyniu, założonym w roku 1278. Przypuszczać można, iż pierwotnie – w stuleciach XIII i XIV – funkcję „domu rady” pełnił jeden z budynków w Rynku. Być może był to dom wójta, zasadniczo najbogatszego obywatela miasta. W tym przypadku rada miejska wynajmowała pomieszczenia na obrady i kancelarię. W dokumentach pojawia się bowiem często zapis, że kolejny proces sądowy toczył się przed urzędem i aktami burmistrzowskimi, a nie w ratuszu. Trudno też ustalić, gdzie mieściło się miejskie więzienie. Z pewnością jednak było. Niepodważalne jest też istnienie pręgierza. Publiczne wymierzanie kar stanowiło jedną z istotniejszych atrakcji w mieście.

Trudno sobie jednakże wyobrazić, aby w Gostyniu nie było ratusza w okresie całego średniowiecza. Tym bardziej, że miasto rozwijało się bardzo dobrze. O zamożności Gostynia w XV wieku świadczy fakt wystawienia w 1458 roku 15 zbrojnych pieszych na wyprawę wojenną do Malborka w okresie wojny trzynastoletniej. Większą liczbę wojska wystawiły tylko najbogatsze wówczas miasta w Wielkopolsce – Poznań, Kościan i Pызdry. A może wiedza o średniowiecznym ratuszu nie przetrwała do naszych czasów, zaś on spłonął? Pożary wielokrotnie niszczyły drewnianą zabudowę Gostynia. Jedynym murowanym obiektem był kościół farny św. Małgorzaty.

Niezwykle kłopotliwe jest ustalenie, w jakich latach doby nowożytnej istniał w Gostyniu ratusz. Przypuszczalnie był w wieku XVII i na początku XVIII stulecia. W księgach miejskich zapisano wówczas karę *pod nieschodzeniem z ratusza*, a także wśród wydatków – koszty wykonania kluczy do ratusza. W roku 1755 pojawiła się informacja, że ratusz był zniszczony, a Rada Miejska obradowała w domu Jakuba Przezborskiego.

Z pewnością nie było ratusza w Gostyniu w 2. połowie XVIII wieku i na początku XIX stulecia. W latach 1800, 1803, 1806 miasto płaciło czynsz dzierżawny. Umowę spisywano każdorazowo na trzy lata. W spisach domów na szczegółowej mapie sporządzonej w związku z pożarem w roku 1811 ratusz w grodzie nad Kanią nie występował. Posiedzenia Rady Miejskiej odbywały się w pomieszczeniach wynajmowanych u miejscowych rzemieślników mieszkających w Rynku.

Na ma też informacji o wzniesieniu ratusza w czasach boomu budowlanego w latach 1820-1837. Być może nastąpiło to nieco później, gdyż w dokumencie datowanym na rok 1837 jest zapis dotyczący przebudowy ratusza na potrzeby sądu. Intrygująca jest informacja w gostyńskich aktach, że *w nocy z 20 na 21 grudnia 1861 roku miejscowi spiskowcy zamalowali czerwoną farbą i sprofanowali orła pruskiego na starym ratuszu*. Być może kilka lub kilkanaście lat wcześniej wzniesiono na pustej parceli ratusz (choć brak potwierdzenia tego w źródłach), a sąsiadujący gmach sądowy z więzieniem określano wówczas mianem „starego ratusza”.

Z początkiem 1909 roku oddano do użytku nowy gmach gostyńskiego sądu. Wymiar sprawiedliwości opuścił więc zajmowany dotąd budynek na rogu Rynku i ul. Zamkowej. Równocześnie władze miejskie powzięły decyzję o powstaniu nowej siedziby rady i burmistrza. 21 lutego 1910 roku odbyło się posiedzenie Miejskiej Komisji Budowlanej. Uczestniczyli w nim: Fritz Pfeiffer – dyrektor cukrowni, Franciszek Polaszek – mistrz budowlany, Władysław Nawrocki – mistrz budowlany, Adolf Tschirschnitz, Józef Woziwodzki i Tomasz Czabajski. Zapoznana się wtedy z ofertami. Nieco wcześniej musiała zapadnąć decyzja o tym, by nie wznosić nowego ratusza, ale aby go stworzyć z dwóch sąsiadujących ze sobą budynków. Projektantem był najprawdopodobniej po-

znański architekt Lucjan Michałowski. W pracach projektowych uczestniczył też wyższy radca budowlany Sławski, lecz dokładnej jego roli nie dało się dotąd ustalić.

Jeszcze raz Miejska Komisja Budowlana (choć w innym składzie: Jan Grzymisławski, Władysław Nawrocki, Józef Woźniowski, Bolesław Ciężyński, Bronisław Pruski, Józef Lewin) zebrała się 13 sierpnia 1910 roku. Dokonano ostatecznych uzgodnień. Trudno dziś jednoznacznie ustalić, kto był wykonawcą prac budowlanych. W zapiskach pojawiają się dwie firmy: Franciszka Polaszka i Władysława Nawrockiego. Przebudowę dwóch budynków na ratusz ukończono w 1912 roku.

Lata 70. XX wieku

Projekt rozbudowy ratusza

Rynek na przełomie XIX i XX wieku

Uroczystość poświęcenia Pomnika Serca Jezusowego 21 lipca 1929 roku

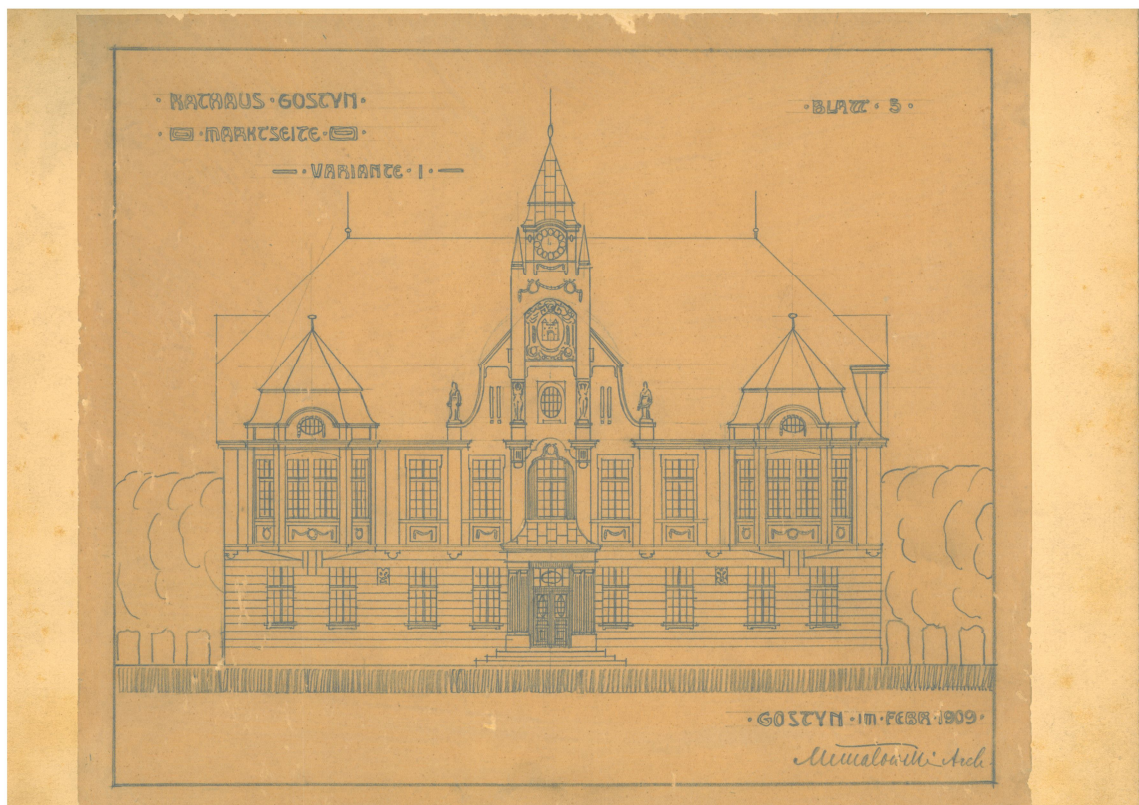
W latach wojny 1939-1945

Wschodnia część Rynku w 1913 roku

Projekt gostyńskiego ratusza wykonany przez Lucjana Michałowskiego

Projekt gostyńskiego ratusza wykonany przez Lucjana Michałowskiego